

FOL

EPİKÜROS
MADDE, HAZ VE İNSAN

FOL® 58

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 44396

FELSEFE 58
ANTİKİTE 04

EPIKURO/MADDE, HAZ VE İNSAN
ALFRED EDWARD TAYLOR

ÇEVİREN: CEYDA ÜSTÜNEL

ÖZGÜN ADI: *EPICURUS*
EDİSYON: LONDON 1910

YAYINA HAZIRLAYAN: EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: MAK GRUP REDAKSİYON EKİBİ
SON OKUMA: CENGİZ ÇAKMAK, HANDE TETİK
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-605-06077-0-3

BASKI: AYRINTI BASIMEVİ ANKARA - SERTİFİKA NO: 13987

I. BASKI: MART 2020

İLETİŞİM ADRESLERİ
CINNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
siparis@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

EPİKUROΣ
MADDE, HAZ VE İNSAN

ALFRED EDWARD TAYLOR

ÇEVİREN
ÇEYDA ÜSTÜNEL

CENGİZ ÇAKMAK'IN SUNUŞ'U İLE

ALFRED EDWARD TAYLOR

Oundle, İngiltere’de doğdu (1869). Manchester (1896-1903), McGill (1903-1908) St. Andrews (1908-1924) üniversitelerinde Antik Yunan felsefesi ve ahlak felsefesi dersleri verdi. Bir süre Aristotelian Society’nin başkanlığını yaptı (1928-1929). Edinburgh Üniversitesi’nden emekli oldu (1941) ve burada öldü (1945). Başlıca eserleri: *Elements of Metaphysics* (1909), *Epicurus* (1911), *Varia Socratica* (1911), *Aristotle* (1919), *Plato: the Man and his Work* (1926), *A Commentary on Plato’s Timaeus* (1928), *The Faith of a Moralist* (1930), *Socrates* (1932) *Philosophical Studies* (1934), *The Christian Hope of Immortality* (1938), *Does God Exist?* (1945).

CEYDA ÜSTÜNEL

Bolu doğumlu (1980). Lisans ve lisansüstü eğitimini Ankara Üniversitesi DTCF Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında tamamladı (1998-2017). Euripides ve Seneca’nın Medea ve Troyalı Kadınları hakkında yüksek lisans tezini ve Cicero’nun felsefi yapıtlarında kullandığı retoriksel akıl yürütme tekniklerini incelediği doktora tezini tamamladı. Hâlen Ankara Üniversitesi Latin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve Antikçağ felsefesi üzerine çalışmalarını sürdürmektedir. Başlıca eserleri: *Cicero, Stoacıların Paradoksları* (2012).

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	13
CENGİZ ÇAKMAK	
ÖNSÖZ	17
BİRİNCİ BÖLÜM	19
EPİKÜROS'UN YAŞAMI	
1. <i>Yeni Düzen, Yeni Felsefe</i>	19
2. <i>Diogenes'in Epiküros'u</i>	23
3. <i>Kökler</i>	32
4. <i>Düşkünlük ve Acemice Harman</i>	35
5. <i>Yapıtı</i>	38
6. <i>Epikürosçuluk ve Hristiyanlık</i>	40
7. <i>Roma</i>	43
İKİNCİ BÖLÜM	46
GERÇEKLİĞİN DOĞASI	
1. <i>Felsefenin Bölümleri</i>	46
2. <i>Kanonik: Felsefi Düşünüşün Kuralları</i>	49
3. <i>Madde ve Ön-kavrayış</i>	54
4. <i>Gerçekliğin Ölçütü</i>	59
3. <i>Fizik: Evrenin Yapısı</i>	63
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	83
İNSANLIĞIN KURTULUŞU	
1. <i>Haz ve Acı</i>	83
2. <i>Bedensel ve Zihinsel Haz</i>	87
3. <i>Mutlu Yaşam</i>	91

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	97
EPİKÜROS VE ELEŞTİRMENLERİ	
1. <i>Akademeiacı Eleştiri: Aksiokhos Diyalogu</i>	98
2. <i>Plutharkos; Yapıtlar</i>	103
BEŞİNCİ BÖLÜM	111
EPİKÜROS VE METRODOROS'TAN SEÇKİLER	
İLERİ OKUMALAR	114
DİZİN	116

KISACA EPIKUROK VE ARDILLARI

- 347 MÖ. Platon'un ölümü ve Speusippos'un Akademeia'nın başına geçişi.
- 341 Epikuros'un, Samos adasında, Gamelion'da [Ocak] doğumu.
- 339 Speusippos'tan sonra Ksenokrates'in Akademeia'nın başına geçişi.
- 335 Aristoteles'in Atina'da Lykeum'u açışı.
- 330 Megaralı Stilpo'nun serpilmesi [*flourish*].
- 322 Aristoteles'in Kalkhis'te ölümü; Theophrastos'un Lykeum'da başa geçişi.
- 322 Atinalı yerleşimcilerin Samos Adasından kovuluşu.
- 315 Sillograph Timon'un doğumu.
- 314 Ksenokrates'in ölümü; Polemon'un Akademeia'nın başına geçişi.
- 310 Epikuros'un Mytilene ve Lampaskos'tan öğrenciler toplaması.
- 306-5 Epikuros'un Atina'ya yerleşmesi.
- 300 Kitiumlu Zenon'un Stoa okulunu kurması.
- 287 Theophrastos'un ölümü; Strato'nun Lykeum'un başına geçişi.
- 276 Metrodoros'un ölümü; Arkesilaos'un aynı zamanlarda Akademeia'nın başına geçişi.
- 270 Epikuros'un ölümü.
- 250 ? Karystoslu Antigonos'un serpilmesi.

- 213 Karneades'in doğumu.
- 200 ~ Aleksandrialı Stoion'un *Halefler* yapıtını yazması.
- 144 Apollodoros'un *Khronika*'sının ilk kez basılması.
- 129 Karneades'in ölümü.
- 99 Lucretius'un doğumu.
- 88 Cicero'nun on dokuz yaşında Phaedros'un derslerine katılması.
- 79 Cicero'nun Phaedros'u ve Sidonlu Zenon'u Atina'da dinlemesi.
- 55 Lucretius'un Ölümü.
- 52 ~ Philodemos Roma'da; Cicero'nun Piso'ya saldırışı.
- 45 MS. Cicero'nun *De Finibus*'u yazması.
- 44 Cicero'nun *De Natura Deorum*'u yazması.
- 59-65 Seneca'nın *Epistulae Morales*'i yazması.
- 68-125 Plutarkhos'un serpilmesi.
- 160 Lukianos'un serpilmesi
- 200 ~ Sextus Empirikos'un serpilmesi.
- 200 ~ Oenoadalı Diogenes'in yazıtı.

SUNUŞ

MÖ. 323'te Büyük İskender'in ölümüyle başlayan Helenistik dönem, MS. 30'da Roma'nın Mısır'ı fethetmesiyle son bulur. Doğu ve Batı kültürleri arasında meydana gelen etkileşimlerle beraber birçok tarihsel gelişmeye sahne olan Helenistik dönem, özellikle Antik Yunan açısından bakıldığında kültür tarihi ve politik açıdan meydana gelen değişikliklerle karşımızda durur. Polisin etkisini kaybetmeye başlamasıyla politik açıdan oldukça çalkantılı bir dönem başlar ve bu değişimin etkileri düşünce tarihinde de görülür.

Felsefe tarihine yönelik görüşlerde Helenistik dönem uzunca bir süre göz ardı edilmiştir. Âdeta Aristoteles'in ölümüyle düşünce tarihi sessizliğe bürünmüş ve Plotinus'un ortaya çıkışıyla bir anda yeniden hareketlenmiştir. Bu türden bir görüşün ortaya çıkmasının önemli sebeplerinden biri, sonraları oldukça zengin olduğu ortaya çıkan bu döneme ilişkin pek bir yazılı eser kalmamış olmasındandır. O dönem yaşamış filozofların eserlerine ancak başka filozoflar aracılığıyla ulaşılmış, bu da oldukça emek isteyen ve uzun süren uğraşlar sonucunda gerçekleşmiştir. Yakın zamana kadar süregelen bu görüşler, Diogenes Laertios, Cicero, Lucretius gibi düşünürlerin eserlerinin incelenmesi ve bu metinlerde Helenistik dönem filozoflarına dair düşüncelerin kırılmasıyla başlar.

Elimizdeki Helenistik döneme ait veriler dikkate alındığında fizik ve mantık alanında yapılan çalışmalar göz ardı edilemeyecek olsa da özellikle ahlak felsefesine yönelik çalışmaların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu eserler, doğa ve bilgi alanında Antik Yunandan beri süregelen tartışmaları devam ettirmekle beraber mutluluğa dair yaptıkları çalışmalarla dikkat çekerler. Helenistik dönemde her bir okul

ahlak, fizik, mantık konularına ilişkin farklı yaklaşımlarla öne çıkmaktadır. Epiküros'un kurucusu olduğu Epikürosçulukla beraber dönemin önde gelen okulları arasında, Kinikler, Skeptikler ve Stoalılar sayılabilir.

Döneme hâkim olan felsefenin, mantık, fizik ve ahlak şeklinde bölümlenmesi, Epiküros'un düşüncesinde de görülür. İç içe geçmiş, bütünlüklü bir yapı olan Epikürosfelsefesinin temel amacı, *eudaimoniaya* ulaşmaktır. Fizik alanında ise Epiküros, Demokritos'tan almış olduğu atomculuk anlayışına kendi görüşlerini ekler. Yorumcular tarafından çoğunlukla tanrıtanımaz olarak nitelendirilse de Epiküros, tanrıların varlığını kabul etmekte ve onların dünyevi olan hiçbir işe karışmadan 'metakosmoi'de yani dünyalar arasında mutlu bir şekilde yaşamakta olduklarını belirtir. Atomculuk ve tanrı anlayışıyla dönemin fizik anlayışını yansıtmak açısından önemli bir yerde duran Epiküros'un felsefe tarihindeki asıl önemi ise dönemin ruhuna uygun olarak ahlak felsefesindeki görüşlerinden kaynaklanır.

Epiküros, *hedone* yani 'haz' kavramı söz konusu olduğunda felsefe tarihinde akla ilk gelen isimlerden biri olan Kyrene okulunun kurmuş olduğu hazcılık sistemini bir bağlamda muhafaza ederek hazzı mutluluğa ulaşmanın en önemli ayağı olarak görür. Bununla birlikte farklı bir türden hazzı temel alarak bu anlayışı, doğrudan ele almamış ve kendince bir hazcılık geliştirmiştir. Günlük, dünyevi olan hazları savunan Kyrenililere karşılık Epiküros, temel olarak ruhani hazcılığı savunur. Onun için haz, beden alanında acı çekmemek ve ruhen dingin olma durumudur. Dünyevi arzuları tamamen dışlamayan Epiküros, aynı zamanda ruhun huzurlu ve dingin olma durumu olan *ataraksia* kavramını da önemsemektedir.

İnsanların ruhlarını huzurlu, dingin tutması için tanrılardan ve ölümden korkmaması, gereksiz korku ve telaşlara kapılmaması ve batıl inançlardan uzak bir yaşam sürmesi gerektiğini belirtir. Bunların yanısıra hayatının başından sonuna kadar Epiküros'un koşullarını yerine getire-

BİRİNCİ BÖLÜM EPİKÜROS’UN YAŞAMI

1. Yeni Düzen, Yeni Felsefe¹

İlk olarak MÖ. 3. yüzyılda, Büyük İskender’in varislerinin yönetimi altında, kuruluşu öteki okullardan biraz daha erkene tarihlenen Epikuros’un da içinde bulunduğu yeni toplulukların ya da okulların faaliyete geçtiğini görürüz. Bu toplulukları incelemek amacıyla MÖ. 4. yüzyılın büyük kurucu düşünürleri Platon ve Aristoteles’ten uzaklaştığımızda, ilk bakışta yepyeni bir ahlaki ortama girdiğimiz hissine kapılırız.

[Yeni girdiğimiz bu ortamda] felsefe, Tanrı, insan ve doğa üzerine bilimsel bilgiye ulaşma adına verilen o şaşalı girişimden koparak yalın bir davranış teorisine [*theory of conduct*] doğru daralmış gibi görünür. Bu davranış teorisi, aslında bireyin eski bir kavranışıdır, bunda birey, ‘iyi yaşam sürmek’ için özgürce bir araya gelmiş bir topluluğun üyesidir. Platon ve Aristoteles aracılığıyla, –hedefleri ve içinde barındırdığı kurumları bakımından– uygar bir kişinin, uygar bir toplumla kurduğu o ayrılmaz ortaklık duygusunun açılımı olan politikanın, bireye indirgenerek yerini yalın bir ahlak teorisine bıraktığını söyleyebiliriz. Bu tavır farklılığı öyle şiddetli bir şekilde hissedilmiştir ki, felsefe üzerine yazanlar Aristoteles’in ölümünü, neredeyse daima, 1688’deki İngiliz Devrimi ya da 1789’daki Fransız Devrimi gibi eski bir dönemin bitişi işaret eden tarihsel bir dönüm noktası olarak benimsemişlerdir. Bu büyük değişimin nedeni ise MÖ. 3. yüzyılda hüküm süren özel yaşam koşulları içinde

¹ Alt başlıklar Türkçe baskı için eklenmiştir. (Yay. Haz.)

aranmıştır. Makedonyalı hanedanların sert baskısı altında felsefenin, ‘davranış teorisi’ ile kendi kendine özdeşleştiği; bu gibi talihsiz zamanlarda yaşamı katlanılabilir bir hâle getirmek amacıyla, dünyayı anlamlandırma çabasının bir kenara bırakılmak zorunda kalındığı düşünülmüştür. Bununla birlikte, bağımsız şehir devletlerinin sürdürdüğü özgür yaşam ortamının, Kaheronea Savaşıyla² son bulmasının ardından siyaset teorisinin, salt ahlak öğretisine doğru gerilediği ileri sürülmüştür. Diğer bir kısım araştırmacı ise MÖ. 3. yüzyılda felsefede yaşanan gelişmeleri, Platon’un ve Aristoteles’in ‘idealizm’inden materyalizme kayışın kilit noktası olarak görmüşlerdir. Bu görüşlerde hakikat payı olsa da, şu hâlleriyle tarihsellikten tamamen uzaktırlar.

Hiç kuşkusuz sıradan vatandaşın, bağımsız kent-devlet yaşantısının karakter yapısı hâline gelmiş olan kamu işlerine doğrudan katılım pratiğinin, Makedonyalı yöneticilerin idaresi altında son bulmuş olduğu düşüncesi doğrudur ve ahlak felsefesindeki bu bireyselcilik de, kamusal yaşamda var olan kozmopolitizmin doğal bir sonucudur. Öte yandan hem Epikürosçu hem de Stoacı sistemler, insan için başlıca iyi olan ile doğru yaşama yönetimi üzerine geliştirdikleri kuramlarını, felsefenin nihai kazanımı saymışlardır. Üstelik Platon ve Aristoteles’in düşünceleriyle karşılaştırıldıklarında, her iki sistemin de doğa öğretilerinin, ilginç bir şekilde gerici görünen görüşlere yönelme eğiliminde oldukları da bir gerçektir. Ne var ki, Aristoteles’in ölümünün ya da Epiküros’un bir hoca olarak ortaya çıkışının, bize, tarihsel sürekliliğin yapısı üzerine herhangi bir yorumda bulunma hakkı tanıdığını varsaymak yanlış olacaktır. Pythagoras’ın zamanından bu yana Grek zihni için felsefe, –bizi ruhun kurtuluşuna götüren bir ‘yaşam biçimi’ saydığımız– kişisel din anlayışımız ne ise o olmuştur. Doğru

² Atina ve Thebai Kentlerinin II. Philippos’a karşı MÖ. 338 yılında verdikleri savaştır. (Çev.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İNSANLIĞIN KURTULUŞU

Artık Epikurosu öğretinin kalbine gelmiş bulunuyoruz. Bu kısmen, Epikuros'un düşündüğü gibi, geri kalan her şeye değerini veren, 'insan davranışının teorisi'dir. *Yaşamlar Üzerine, Nihai Sınırlar Üzerine, Seçim Üzerine ve Kaçınma Üzerine* öğretilerinde çeşitli şekillerde bu teoriyi ele alır. Yine burada, yüce ve çetrefilli ideallerin, daha sıradan ve eylemin sonucuyla daha rahat bir şekilde kavranabilecek bazı düşüncelerle yer değiştirilmeye çalışıldığını görüyoruz.

1. Haz ve Acı

Epikuros, birkaç seçkinin değil, sıradan bir insanın anlayabileceği ve hissedebileceği bir davranış ilkesi ortaya koymayı arzular. Ondan önceki ve sonraki birçok ahlakçı gibi, haz düşüncesiyle sadece iyiliği arzu ettiğini ve sadece acının kötü olduğunu düşünür. Yaşamın 'Tanrıya benzemek' şeklindeki Platonik kavrayışı ve Aristoteles'in bilim, sanat ve ahlaki temaşa ile temas hâlindeki bir kişinin mükemmel bir yaşama sahip olduğu tanımını ile bizler, kendi ahlak anlayışımızın yüklerini üzerimizden atarız. Belki de bunlar, seçkin birkaç kişiye ilham verecek türdendir; fakat ortalama bir insan için soylu ve bulanık idealler olarak kalır. Bulanık idealler, Epikuros'un ilgisini uyandırmaz. 'Kutsama ve şairin rüyası' onun için boş sözlerdir. Bir mektubunda şöyle söyler:

Ben insanları ardı arkası kesilmeyen hazlara çağırıyorum, onlara hazların sahip olduğu boş ve atıl erdemler için değil; fakat şaşırtıcı bir kazanç umudu için sesleniyorum. (Fr. 512)

Başka bir yerde şöyle der:

Hiçbir zevk kısıntısı taşımadığı zaman ben, soyluya ve onun avare hayranlarının üzerlerine tükürürüm. (Fr. 512)

Fakat haz ve acı, anlık deneyimimizle kavrayabileceğimiz şeylerdir ve insan yaşamının temeli için “Haz iyidir, acı ise kötüdür.” ilkesinden daha sıradan aslı bir kural olabilir mi? Böylece Epiküros, bir kez daha Hedonizmi tersine çevirerek, ahlak felsefesini gökyüzünden yeryüzüne indirmeye uğraşır. Epiküros’un görüşünün doğallığını yansıtan, sadece hazzın nihai iyi olduğu söylemi, Platonun öğrencisi Eudokso’s’tan ödünç alınan ve bütün canlıların hazı kendiliğinden aramasıyla açıklanan bir argümandır: Hazzın nihai iyi olması üzerine verdiği kanıt şöyledir: Canlılar doğumlarından itibaren herhangi bir eğitim sürecinden bağımsız olarak hazdan hoşlanırlar ve acıya kendiliklerinden karşı çıkarlar.

Öteki Hedonistler gibi, bu öğretisiyle Epiküros ahlakı alçalttığı için şiddetli bir şekilde eleştirilir. Fakat eleştirilerin bir kısmını, en azından ‘hak etmediğini’ söyleyebiliriz. Mutluluğun kendisinin iyi bir şey olduğunu söylemekten endişe duymayan bir adama biraz da olsa itibar borçlu olduğumuzu hissediyoruz. Özellikle de felsefeye ve dine ait sayısız görüşün, kendimize işkence etmemize ve hayranlık uyandıran şeyin başkalarında olduğunu düşünmemize neden olup, hayatımızı mutsuz hâle getirmek için ellerinden geleni yaptığını düşündüğümüzde. Ayrıca birazdan Epiküros’un, iyi yaşamla, lüks düşkünlüğünü kastetmediğini de göreceğiz.

Epiküros, öğretisini şu örnekle açıklar: Sıradan bir yiyecekten ve ciddi bir temaşadan oluşan basit bir yaşam gerçek haz yaşamıdır. Çoğunlukla da büyük bir istisna dışında filozof, davranışın pratik yasası için sıradan, edepli birinden çok da farklı olmayan bir şey öğütlemiştir. Hazcılığına karşı

İLERİ OKUMALAR

Antikçağ Felsefesi ve Antikçağ Atomculuğu üzerine genel kapsamlı kitaplar ile özellikle Lucretius'un atom teorisini ele alan çalışmaları liste dışı bıraktık. Daha derin bir bibliyografya için R. D. Hicks'in aşağıdaki çalışmasına bakınız.

Epicurea, ed. Hermannus Usener, Leipzig, Teubner, 1887 (Anastatic yeniden baskı, 1903). Epikuros'un 1887'ye kadar bilinen bütün eleştirel metinleri, (Latince) metinlerin özgünlüğünün, Epikurosçu yazışmaların Antikçağda tedavülde olan şekliyle tartışıldığı Önsöz (Prolegomena) ile birlikte. Ciddi bir çalışma için kaçınılmaz bir yapıttır.

Metrodori Epicurei Fragmenta, ed. A. Koerte, Leipzig, Teubner, 1890.

Lucretius, *De Rerum Natura*. Metin, çeviri ve yorumlar. H. A. J. Munro, 4. edisyon. Cambridge. Deighton, Bell & Co, 1893. (Çeviri ayrı olarak Routledge'in Yeni Evrensel Kütüphanesinin bir cildi şeklinde temin edilebilir.)

Diogenes of Oenoanda, ed. J. William. Leipzig, B. G. Teubner, 1907.

Plutarkhos, *Kolotes'e Karşı, Plutharci Moralia'nın* 6. cildinde bulunabilir. Ed. G. N. Bernardakis. Leipzig. B. G. Teubner, 1888-1896.

Cicero, *De Finibus Bonorum et Malorum*, ed. Madvig, Copenhagen, 1869 (ikinci edisyon).

Philodemos, *Rhetorica*, (ekler dahil iki cilt), ed. S. Sudhaus, Leipzig, Teubner.

Wallace, William, *Epicureanism*, London, Hristiyan Bilgisi Teşvik

- Topluluğu, 1880. (Epikuros öğretisi ve onun akıbeti üzerine bir çalışma için büyüleyici Önsözleriyle birlikte.)
- Hicks, R. D., *Stoic and Epicurean*, Scribner, New York 1910. (J. G. Hibben'in editörlüğünü yaptığı, *Epochs of Philosophy* adıyla yakın zamanda öne çıkan serinin cildi.)
- Guyau, Jean Marie, *La Morale d'Épicure*, Paris, 1878.
- Zeller, E., *The Stoics, Epicureans and Sceptics*, (Yazarın *Die Philosophie Der Griechen* adlı büyük çalışmasından çeviren O. J. Reichel) London, Longmans, Green & Co. (*Philosophie der Griechen*, iii. 1. 4. edisyon. Leipzig, 1909 adlı orijinal Alman çalışmasının ilgili kısmının en yeni edisyonu.)

DİZİN

A

acı 47, 65, 79, 84, 86, 87, 88, 89, 92, 96, 105, 106, 112; bedensel ~ 92, 105
açıklama 61
açık ve seçik 57, 59, 80
adalet 26, 92, 94; doğal ~ 94
adaletsizlik 94
adsız öge 77
Aeskhines 34, 35
Aëtius 77
ahlak 48, 104; ~ felsefesi 20
Akademeia 11, 18, 22, 24, 34, 35, 37, 45, 48, 51, 85, 97, 98, 99, 103
Akademeiacılar 95
Aksiokhos 79, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 104
Anaksagoras 29
Anaksimandros 75
analoji 63, 64
anima 77
Antigonos 11, 30, 49, 51
Antisthenes 22
Apollodoros 24, 28, 29, 30, 32, 33, 49, 51
Apollonios 22
Aristarkos 22
Aristippos 25, 85, 87
Aristophanes 30
Aristoteleçilik 45
Aristoteles 11, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 27, 34, 38, 46, 48, 50, 51, 56, 66, 67, 68, 70, 71, 77, 83, 85, 88, 93
Arkesilaos 11, 85, 99
Arkheilaos 29
Arşimed 22
astronomi 102
ateizm 42
Athenaeos 31

atomculuk 17, 37, 49, 74, 114
atom(lar) 64; ~ın ağırlığı 69; ~ teorisi 37, 38, 52, 60, 61, 65, 70; ~un sapma teorisi 72
Augustinus 45
Augustus 44

B

Bahçe 31, 32, 33, 35, 41
Basileides 32
beden 46, 77, 87, 88
bellek 53, 55
bilge 47, 79, 80, 82, 88, 94, 95, 96, 101, 106, 108, 113
bilgelik 89, 109
bilgi kuramı 52, 59
bilim 17, 22, 23, 38, 41, 47, 48, 61, 83, 90, 106
bilinç 77, 78, 98, 100
bireysellik 20, 21
Birinci Hareket Yasası 63
birincil ve ikincil duyular 54
Burnet 52, 71
Büyük İskender 19

C

Caesar 44, 45
Carlyle 89
cehennem korkusu 108
Cicero 12, 39, 43, 44, 45, 49, 52, 63, 73, 97, 98, 99, 100, 103
cisimcikler 64, 66

Ç

çağırışım 56

D

davranış teorisi [theory of conduct] 19
Demetrius 29, 32

- Demokritos 18, 22, 25, 27, 28, 29, 37, 49, 50, 51, 52, 59, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 74, 76, 77, 78, 85, 86, 100
- Demosthenes 21, 34, 35
- Descartes 65
- dinsel: ~ inançlar 42; ~ korku 47
- Diogenes 12, 22, 23, 24, 28, 32, 33, 35, 36, 38, 49, 56, 61, 114
- Diokles 25, 28, 29
- Dionysios 25, 27, 32
- Diotimos 25
- doğa 19, 20, 22, 23, 27, 47, 48, 49, 67, 71, 73, 75, 78, 89, 91, 102, 111, 112, 113
- Donatus 44
- duyu: ~algısı 59; ~deneyimi 59, 60
- duyumculuk 62
- duyum(lar) 52, 53, 54, 57, 58, 59; ~la algılanan nesnelere 54
- duyumsama [sensation] 52
- E
- Empedokles 39, 75
- Enerjinin Korunumu Yasası 63
- Epaminondas 21, 95
- Epiktetos 26
- Epikurosu: ~ filozoflar 81; ~ fizik 18; ~ topluluk 17, 104
- Epikurosuçular 40, 42, 43, 48, 62, 72, 75, 96
- Epikurosuçuluk 41, 43, 45, 49, 74; ~un teoloji karşıtı düşünceleri 45
- Eratosthenes 22, 33, 49
- erdem 46, 91, 92, 93
- eşit hız 70
- Eudoksos 22, 84, 85, 87
- Eurylokhos 29
- evrenin kaderi 68
- evrensel nedensellik ilkesi 54
- evrim 75
- F
- felsefe 4, 19, 23, 45, 46, 92, 111
- fizik 17, 22, 38, 39, 47, 48, 50, 51, 54, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 71, 80, 100, 103, 104
- Fransız Devrimi 19
- G
- Gaius Amafinius 43
- Gaius Cassius Longinus 45
- Galenos 45
- gerçeklik 58, 59, 60
- Greک bilim tarihi 38
- günah 90
- H
- hava 77
- hayalgücü 53, 55
- hazlar 26, 29, 80, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 94, 95, 104, 107, 108; bedensel ~ 105; dönüşen ~ 88; zihinsel ~ 88, 105, 106; ~ 'zorunlu' ve 'zorunlu olmayan' bedensel ~ 90
- Hedonizm 84, 85, 87, 101, 104
- Hegel 23
- Hermakhos 29, 30, 31, 32, 34, 39
- Herodas 34
- Herodotos 26, 38
- Her Şey 67
- Hobbes 60
- Horatius 45
- Hristiyanlar 40, 41, 42, 43
- Hume 58, 98
- Huxley 56
- Hypereides 21
- I
- Idomeneos 26, 31, 32, 111
- II. Philippos 20, 21
- Immisch 98, 99, 101, 103
- İ
- idealizm 20
- inanç 56, 59, 72, 80, 100, 108
- İngiliz Devrimi 19
- insan davranışının teorisi 83
- iyi yaşam 19, 84
- J
- Jerome 44
- J. S. Mill 62
- Julian 45
- K
- kabuklar 55, 65, 78
- kadercilik 72

- kanonik 48
 Karneades 28, 73, 85, 98, 103
 kavrama [understanding] 52
 kavramları şekillendirme teorisi 57
 Khairestrate 24
 Kilise 41
 Kleitomakhos 98
 Kolotes 32, 34, 36, 49, 85, 97, 98,
 104, 105, 114
 kozmopolitizm 20, 21
 Krantor 99
 Krates 99
 Ksenokrates 11, 24, 29, 34, 48
 kurtuluş 47
 kültür 89
 Kyrene Okulu 85
- L
- Lactantius 45
 Laertios Diogenes 23
 Lamarck 75
 L. Calpurnius Piso 44
 Leontenus 32
 Leontion 25, 26, 27, 31
 Leukippos 29, 60, 64, 71, 74
 Lewes 102
 Locke 53, 54, 57, 58, 65
 Lucretius 17, 35, 38, 39, 40, 44, 48,
 67, 72, 73, 75, 77, 81, 82, 96, 102,
 107, 110, 114
 Lukianos 42, 43, 45, 110
 Lykeum 11, 22
- M
- Manilius 44
 mantık 22, 42, 48, 51, 62, 64, 96;
 formel (tümdengelimsel) ~ 22, 48;
 Tasımsal ~ 48
 Marcus 23, 42, 44, 45
 matematik 47, 50, 51
 Melissa 67
 Meneokeos 38, 80
 Metrodoros 18, 24, 26, 27, 28, 31,
 32, 34, 36, 39, 41, 49, 89, 96, 106,
 111, 112, 113
 Munro 44, 114
 mutluluk 84, 88, 91, 92
 mutlu yaşam 90
- Myronianos 25
 Mys 25, 28, 31
- N
- Nausiphanes 27, 29, 30, 37, 49, 50,
 51, 61, 62, 63
 nefes 77
 Neokles 24, 25, 29, 33, 34
 Nietzsche 36, 103
 Nikias 21
 Nikolaos 25
- O
- Oryantalizm 97
 Ovidius 44
- Ö
- Öklid 22
 ölüm 30, 31, 32, 36, 44, 47, 78, 79,
 96, 98, 100, 101, 109, 112
 ölümsüzlük 42, 79, 101, 108, 109
 ön-kavrayış [pre-notion] 56, 57
 özgür irade 73
- P
- Peloponnesos Savaşı 21
 Perdikkas 24, 33
 Perikles 21
 Phaedros 12, 43
 Philodemos 25, 32, 39, 42, 44, 50,
 51, 61, 62
 Platon 11, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27,
 30, 34, 37, 45, 46, 51, 66, 75, 77,
 85, 86, 88, 90, 93, 94, 97, 98, 99,
 113
 Platonculuk 40, 45
 Platoncu ve Stoacı okullar 42
 Plutharkos 21, 35, 36, 39, 42, 45, 49,
 63, 85, 94, 95, 97, 98, 99, 103, 104,
 107, 109
 Polemon 11, 99
 Polyainos 31, 39
 Polystratos 32
 Porphyry 39
 Poseidonios 25
 Praksiphanes 29
 Prodikos 79, 101
 Protagoras 27, 85

- Psikoloji 76, 79
 Ptolemaios 32
 Pyrrhon 27, 50
 Pythagoras 20, 29, 40
 Pythagorasçılık 40
 Pytharatos 30
 Pythokles 26, 38, 111
- Q**
 Quintus 44
- R**
 Rabirius 43
 retorik 32, 45, 50, 99
 ruh 72, 76, 77, 78, 87; ~ sağlığı 47;
 ~un ölümlülüğü 47
- S**
 sanat 83
 sekülerizm 103
 Seneca 39, 48, 88, 91, 111, 112, 113
 Sextus Empiricus 46
 sillogizm 51
 Sofistler 21, 32
 Sokrates 29, 99, 100, 101
 sonsuz boşluk 70
 Sosigenes 30
 Sotion 24, 25
 Spencer 102
 Stilpo 11, 28, 85
 St. Jerome 44
 Stoacılar 22, 72, 91, 95, 99
 Stoacılık 28, 45
 Stoacı sistemler 20
 Stobaeos 39
 Sulla 43
- T**
 Tanrı 19, 26, 36, 47, 61, 74, 80, 82,
 90, 93, 96, 100, 102, 103, 107,
 108, 109
 Tanrısal Öngörü 42
 tapınma ayinleri 108
 tarih 23, 25, 47
 teizm 42
 Themista 26, 32
 Theophrastos 11, 34, 69, 85
 T. H. Green 102
 Timaeos 38
 Timokrates 25, 26, 31, 32, 35, 89
 Timon 11, 25, 33, 34
 Titus Pomponius Atticus 45
- U**
 Usener 18, 24, 26, 27, 39, 47, 61, 64,
 66, 68, 72, 74, 76, 78, 79, 87, 91,
 92, 93, 102, 114
- V**
 Vergilius 44
- W**
 Wallace 27, 41, 63
 W. K. Clifford 51
- Y**
 Yeni Platonculuk 97
 yer çekimi 70, 71
- Z**
 Zenon 11, 12, 21, 22, 28, 32, 43, 62,
 63, 96
 zihinsel huzursuzluk 92